

Statsvetenskapliga förbundet

Förbundsredaktör: Katarina Roos

Statsvetare med framtiden för sig av Katarina Roos

Det som gör uppdraget som förbundsredaktör väldigt roligt är också det som ibland gör det svårt. Några givna teman finns att behandla vid vissa tidpunkter men bortsett från dessa så har förbundsredaktören (ännu har ingen protesterat) fria händer att skriva om sådant som kan tänkas intressera tidskriftens läsare. Jag har försökt mig på lite olika format och teman och fått ett antal konstruktiva förslag på möjliga ingångar varav några förhoppningsvis också kommer att realiseras. När jag ögnade igenom Leif Johanssons sammanställning över samtliga avhandlingar i statsvetenskap under perioden 1890–2019 väcktes en tanke. Förbundssidorna skulle kunna vara ett utmärkt skyltfönster för nya avhandlingar. Vilken bild av ämnet och vår samtid skulle framträda om vi placerade alla nya avhandlingar tillsammans i fönstret? Vilka är de forskningsfrågor som de nya doktorerna identifierat och identifierar som vår samtids viktigaste och vad säger de oss om ämnets framtida förgreningar och forskningsfrågor? Personligen tycker jag att avhandlingar är något av en vitamininjektion i en stundtals grå akademiker vardag. Jag har en princip när det gäller disputationer och disputationer-fester, nämligen att så långt som möjligt prioritera både den ena och den andra begivenheten i almanackan, oavsett om jag har en nära relation till disputanden eller om den begränsar sig till småprat vid kaffemaskinen i institutionens lunchrum (som efter snart ett år av hemarbetande ter sig som något hämtat ur en dröm). Det är frukten av många års hårt

arbete som skördas den dagen och det förtjänar att synliggöras och firas.

När jag själv var doktorand läste jag Robert Dahls (1961) moderna klassiker *Who Governs? Democracy and Power in an American City* från pärm till pärm. Det är som bekant en studie av makt i staden New Haven, Connecticut. Min bästa vän tillika doktorandkollega och jag, fann tröst och stöd i en specifik mening i boken, nämligen den i vilken Dahl motiverar valet av fall. Motivering till att välja New Haven – som för övrigt råkar vara hemvist för Yale University – var ”it lay conveniently at hand”. Om Dahl, som onekligen vann erkännande, kunde motivera val av fall utifrån bekvämlighet, ja vem kan då ifrågasätta nyttan och potentialen i bekvämlighetsurval? Nu undrar du kanske vad Dahl har med nya avhandlingar i statsvetenskap att göra. Förhoppningsvis kommer det strax att klarna.

När jag väl bestämt att framledes ägna en del av förbundssidorna åt nya avhandlingar, valde jag nämligen att kontakta Matilda Miljand som under höstterminen 2020 försvarade sin doktorsavhandling. Valet att samtala med just Matilda låg nära tillhands eftersom hon disputerade vid Statsvetenskapliga institutionen i Umeå, därav den långa och möjligen märkliga omvägen via Dahl och New Haven. En måste börja någonstans och i Dahls anda valde jag att börja på hemmaplan. Eftersom Matilda bor i Stockholm fick det bli ett coronasäkert Zoom-samtal.

I det här numret blir det också ytterligare en text baserat på ett samtal. Statsvetenskapliga förbundets pris för bästa uppsats i Statsvetenskaplig tidskrift 2019 tilldelades, som tidigare meddelats, Emma Ricknell. Emma är

doktorand vid Institutionen för statsvetenskap vid Linnéuniversitetet. I den prisbelönta artikeln görs en innehållsanalys av attityder och beskrivningar av politiska partier i diskussionstrådar i ett anonymt webforum. Syftet är att bidra till ökad kunskap om hur politiska positioner formeras i fora av den här typen och vilken roll de spelar i komplexa informations- och kommunikationsflöden. Jag tog tillfället i akt och kontaktade Emma för att ställa några frågor. Det blev ett givande samtal om såväl uppsatsen som hennes spännande avhandlingsprojekt.

**MATILDA MILJAND OM SIN AVHANDLING:
THE POTENTIAL OF SYSTEMATIC REVIEWS IN
ENVIRONMENTAL SCIENCE – AN ASSESSMENT
OF ITS USE TO EVALUATE AND INFORM POLICY**

Den svenska titeln är: *Systematiska utvärderingars potential inom samhällsvetenskaplig miljöforskning – En analys av dess användning för att utvärdera policy och utgöra ett beslutsunderlag*. Matildas avhandling är en avhandling om en metod, eller snarare en grupp av metoder, med samlingsnamnet systematisk utvärdering (ofta förkortat SR efter engelskans "systematic review"). Matilda ville undersöka om och i så fall hur systematisk utvärdering skulle kunna användas i samhällsvetenskaplig miljöforskning, och genomförde därför också en sådan inom ramen för sitt doktorandprojekt. Matilda berättar att systematiska utvärderingar är starkt influerade av idén om evidensbaserad praktik och policy, att politiskt beslutsfattande bör fattas baserat på bästa tillgängliga forskningsrön och att systematisk utvärdering är en bra metod för att sammanställa dessa. De har sitt ursprung i en kvantitativ, statistiskt orienterad forskningstradition och har framförallt tillämpats inom det medicinska området. Grundtanken är att forskare ska bygga vidare på befintlig kunskap genom att sammanställa och slå samman befintliga dataset som möjliggör nya, kompletterande analyser i form av metaanalyser. Matilda berättar att systematiska utvärderingar

numera tillämpas inom olika forskningsområden och att de har utvecklats till att inkludera även mer kvalitativa metoder.

Matilda konkluderar att systematisk utvärdering är användbart och skapar underlag som går att använda i politiskt beslutsfattande. SR är emellertid kanske mer användbart för forskare än för beslutsfattare, och då som ett sätt att systematiskt sammanställa forskning. Genom att nyttja den kunskap som har tagits fram inom ett specifikt område skapas ett mervärde av all den vetenskapliga produktion som sker, menar Matilda. Forskare använder välutvecklade metoder men just litteraturstudier görs sällan eller aldrig utifrån någon specifik metod, enligt Matilda. Litteraturöversikter kan vara mycket välgjorda och bygga på ett omfattande och systematiskt arbete, men de kan också vara ett urval av artiklar som forskaren redan kände till eller artiklar som samlats in ad hoc.

Hur går då en systematisk utvärdering till? Matilda berättar att det i sin mest ortodoxa form är en mycket strikt metod. Första steget är att söka litteratur, systematiskt och brett, för att fånga in all tillgänglig forskning inom ett område. De inkluderingskriterier som tillämpas ska definieras i förväg. I dess ursprungsform hämtas data från tidigare studier, som standardiseras så att de går att sammanställa, och därefter analyseras datamaterialet. Syftet är bland annat att undvika det som Matilda beskriver som "vote counting", dvs. att redovisa antalet studier som säger si och som säger så för att dra slutsatser. – "Att bara räkna går inte. Om vi har tio studier och fyra av dem säger si, och resten säger så, riskerar vi att bortse från de fyra studier som är i minoritet men som kanske är de viktigaste", säger Matilda. Hon konstaterar att det är svårt att göra en strikt tillämpning av SR i samhällsvetenskaplig forskning. Det är betydligt svårare att definiera inkluderingskriterier eftersom begrepp tolkas och förstås på olika sätt i olika kontexter. Grundtanken, att kunna standardisera, är svårt för att inte säga omöjligt inom

samhällsvetenskap, menar Matilda. – ”Det går inte att standardisera komplexa begrepp såsom till exempel tillit”. Men det är ändå möjligt att göra avgränsningar i sökningen, till ett visst fenomen inom ett visst område, ett geografiskt område, en specifik tidsperiod och så vidare.

Matilda berättar att forskaren, i nästa fas, behöver ha en genomtänkt idé för hur resultaten från tidigare studier ska extraheras och hur materialet ska syntetiseras. I en ”realist review”, som är den typ av SR som Matilda arbetat med, är målet att bilda en teori, eller en karta, som visar hur de ingående studiernas begrepp och slutsatser relaterar till varandra. Matilda berättar att den karta som hennes SR resulterade i presenterades för ett antal referenspersoner vid myndigheter och bland branschfolk. De var positivt inställda till att använda den, men Matilda menar dock att kartor liknande denna kanske är mer användbar för forskare än för beslutsfattare. Matilda konstaterar att tjänstepersoner som arbetar inom det miljöpolitiska fältet ofta har forskarbakgrund själva, vilket betyder att de har kunskap och förmåga att kunna tolka och läsa den här typen av dokument. Vem mottagaren är spelar med andra ord stor roll. Matilda berättar att en återkommande kritik mot SR som beslutsunderlag är att de tenderar att bli smala. Det är ett resultat av strikta inkluderingskriterier, något som är nödvändigt för att få en hanterlig datamängd. Problemet är bara att beslutsfattare ofta efterfrågar breda underlag. En annan nackdel med SR är att de är mycket tidskrävande. Det kan ta upp emot två år att göra en utvärdering, vilket är ett tidsperspektiv som sällan rimmer med beslutsfattarens behov av tidseffektiva lösningar.

Matilda berättar om samarbetet i den SR som hon genomförde med sina två handledare Katarina Eckerberg och Therese Bjärstig, samt med Camilla Sandström och Eeva Primmer, som Matilda beskriver som ”skogsforskare som verkligen har koll på fältet”. Trots att de varit verksamma inom forskningsfältet

under lång tid lärde de sig nya saker och fick nya insikter om sitt eget forskningsfält genom den SR de gjorde tillsammans. Studier som de inte kände till sedan tidigare identifierades, liksom perspektiv som var delvis nya. Matilda konstaterar: – ”SR tvingar en att titta på sitt eget forskningsområde på ett nytt sätt”. De skapar också möjligheter för forskare att identifiera kunskapsluckor och att formulera nya forsknings- och undersökningsfrågor.

Hur var det då att förbereda sig inför en disputation och att planera ett disputationsfirande mitt under pågående pandemi? Fakultetsopponent var professor emeritus Susan E. Owens, Department of Geography, University of Cambridge. Hon kunde inte komma till disputationen fysiskt utan genomförde oppositionen via videolänk. Matilda hade inte träffat professor Owens tidigare. ”För att förbereda mig sökte jag efter videoklipp på webben och fann föreläsningar i vilka professor Owens berättade om sin egen forskning och hur hon ser på forskningens roll som underlag för policy. På så sätt kunde jag skapa mig en bild av opponenter som person och av hennes framtoning. Det gav värdefulla tankar och inspiration som hjälpte mig att förbereda mig inför disputationen”. I salen fanns förutom huvudpersonen Matilda, även ordförande och betygsnämnd. Inför disputationen fick åhörare föranmäla sig för att det inte skulle bli för många i salen. Några valde att närvara på plats, andra via länk. Matilda tyckte att arrangemanget fungerade bra. Någon traditionell disputationsfest blev det dock inte, men en middag med familj, handledare och några nära kolleger blev ändå en mycket fin avrundning på dagen och på doktorandtiden.

Matilda har gjort pandemin till sitt nästa forskningsprojekt och påbörjat en forskartjänst vid Stockholms universitet där hon ska undersöka hur covid-19 har påverkat tre olika svenska klimatinitiativ.

EMMA RICKNELL OM SIN UPPSATS, IS SWEDEN FINALLY WAKING UP? DEBATING THE 2018 SWEDISH NATIONAL ELECTION ON 4CHAN

Inför samtalet med Emma Ricknell surfade jag in på hennes presentation på Linnéuniversitetets hemsida. Emma har inom ramen för sin avhandling analyserat lagstiftningsprocesser som behandlar dödsstraffets tillämpning i de amerikanska delstater som har eller har haft dödsstraff under tidsperioden 1999–2018. Efter att ha ögnat igenom informationen väcktes min nyfikenhet. Hur kom det sig att någon som intresserar sig för amerikanska lagstiftningsprocesser om dödsstraff, skrivit en uppsats om politiska positioner på ett ljuskyggt online-forum? Emma berättar att det hela började av en slump. Hon hade blivit tillfrågad om att medverka i media för att kommentera amerikansk politik och hade gjort sökningar som ledde henne till den amerikanska plattformen *4chan* och sub-forumet *Politically Incorrect*. Till sin förvåning upptäckte Emma att det fanns kommentarer och trådar om det svenska riksdagsvalet, och språkliga markörer och referenser fick henne att dra slutsatsen att inlägg gjordes av svensk-språkiga personer. Emma berättar att alla inlägg görs anonymt och att de raderas efter tre dagar. Osäker på vad det skulle leda till började Emma att spara inlägg och trådar som handlade om det svenska valet. När det i början av 2018 gick ut en öppen förfrågan om att skicka in abstracts till ett specialnummer av Statsvetenskaplig tidskrift om politisk kommunikation i relation till valrörelsen 2018, såg Emma möjligheten att använda det insamlade materialet.

Vårt samtal om artikeln kom att fokusera på metod och tillvägagångssätt eftersom det är ett relativt ovanligt källmaterial som Emma har jobbat med. Emma berättar att det var ett mödosamt arbete att koda och bearbeta det manuellt insamlade materialet. Det gjorde förvisso att hon erhöll en kvalitativ förståelse av materialet, men ett råd som hon vill ge andra forskare som vill analysera

material från den här typen av webforum, är att ta hjälp av forskare från andra discipliner som kan systematisera stora datamaterial med hjälp av till exempel algoritmer. I vårt samtal berörde vi också några av de forskningsetiska frågeställningar som tillvägagångssättet föranleder. Emma tog del av liknande studier för vägledning och förvånades över hur pass få av dem som problematiserade etiska frågeställningar. Alla inlägg är anonyma, vilket gör att det varken går att uppskatta antalet personer som gör aktiva inlägg eller hur många som faktiskt tagit del av materialet. Emma berättar att hon hade önskat följa individer över tid för att se om deras inlägg förändras i någon riktning men att det inte var möjligt. Däremot kunde hon följa debatten över tid. Inläggen är anonyma och forumet är helt öppet, utan någon form av kryptering. Det kan å ena sidan tolkas som att deltagaren har gett ett indirekt samtycke till att inläggen ska kunna förvandlas till studieobjekt. Å andra sidan torde ytterst få, om någon, av de som skriver inlägg reflektera över att de kan förvandlas till studieobjekt. Emma betonar att hon inte är intresserad av att vare sig identifiera eller skildra enskilda individer utan att det är fenomen och generella mönster som är av intresse.

En aspekt av att analysera den här typen av datamaterial, som kanske inte är uppenbart för någon som inte har erfarenhet av det, är hur känslomässigt utmanande det kan vara att hantera informationen: – ”Det var ett tufft material att ta sig igenom, psykologiskt”, säger Emma. – ”Man matas med bilder, återkommande bilder och man måste veta vad man håller på med”. De inlägg som Emma analyserat innehåller nämligen inte bara text utan också ofta bilder. Emma berättar om två exempel som var återkommande i flödet. Båda var autentiska bilder på brottsoffers kroppar, den ena ett barn och den andra en kvinna som båda utsatts för våld. Inlägg är inte sällan kvinnoförnedrande och grovt rasistiska, berättar hon. Emma konstaterar att det i vissa sammanhang skulle vara brottsligt

att uttrycka eller publicera den här typen av material. Då det sker anonymt, och dessutom på en plattform som har sin bas i ett annat land, så kan det fortgå. Emma poängterar hur viktigt det är att ta hjälp av kollegor och andra för att få stöd i att bearbeta den information som en tvingas att ta del av och för att hållbara de känslor som arbetet väcker.

I slutet av vårt samtal kom vi in på nästkommande valrörelse och om statsvetenskaplig forskning om val och väljare. Emmas uppmaning är att inte begränsa analysen av väljare till traditionella arenor och kanaler, utan att inkludera analyser av sociala medier och nätfora. – ”Det är inte bara 21-åringar som sitter på *4chan*”, konstaterar Emma. – ”Vi lever i en globaliserad värld med globala nätfora”. Det är alltså inte bara svenska

fora som är intressanta att studera utan även andra, såsom till exempel *4chan*. Emma ger som exempel Nordiska Motståndsrörelsen som bedrev valrörelse i olika nätfora under den senaste valrörelsen. Även om det inte resulterade i en plats i riksdagen, gjorde rörelsen stort avtryck i dessa forum, och frågan är om det till exempel kan ge dem någon fördel i nästkommande valrörelse.

Uppsatsen finns att läsa i sin helhet i nummer 3 av *Statsvetenskaplig tidskrift* 2019. Kanske får vi anledning att återkomma till Emma vid senare tillfälle eftersom planen är att hon ska lägga fram sin avhandling under det kommande året.

Katarina Roos är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet.
E-post: katarina.roos@umu.se